

Іван МОЗГОВИЙ
ФЕНОМЕН ПАРАЛЕЛЬНИХ СВІТІВ:
ДО ПРОБЛЕМИ ЗАСОБІВ ЇХ ВИЯВЛЕННЯ

Аналізується проблема існування так званих паралельних світів, що можуть бути осередками інопланетних цивілізацій з їх феноменологічними характеристиками, які можуть надавати змогу їх представникам (інопланетянам) з відповідним рівнем розвитку технічних можливостей досягати земних теренів. На основі цього ідеї палеовізиту й палеоконтакту розглядаються як засоби виявлення (підтвердження) факту існування паралельних світів.

***Ключові слова:** палеовізит, палеоконтакт, паралельні світи, інопланетяни, позаземні цивілізації, міфи, артефакти.*

Постановка проблеми. Людину здавна хвилювало й цікавило питання: якщо позаземний розум існує, то якими можуть бути наші стосунки з прибульцями? У казках, міфах, легендах і художніх творах різних народів викладено численні “історії” про мешканців Місяця, Марса, Венери та інших небесних тіл, які мали подібний нашому спосіб життя, а часом навіть намагалися втрутитися в земну реальність. Згодом наука накопичила багатьох свідчень того, що такі контакти вже мали місце, вони характеризувалися різним характером протікання і засвідчували багатоманітність форм і осередків життя. Сьогодні проблема набуває не просто доленосного, а якогось всесвітньо-глобалістського вираження як засобу вирішення й земних завдань. Натомість думка про потребу вивчення можливості існування інших світів, підготовки до цивілізованої зустрічі з їх представниками спонукає вдаватися до пошуку різноманітних аргументів на користь імовірності подібних контактів.

Аналіз актуальних досліджень. Думка про існування “інших світів” справді володіє людиною здавна. Як вважають деякі дослідники, ще ранні кроманьйонці вірили, що душі покійних одноплемінників і загиблих на полюванні тварин ідуть у ті світи, що й відображено в їхніх малюнках. Здавна ідея множинності світів розвивалася в філософії. Вочевидь, вона була успадкована грецькими мислителями у єгиптян, які досить ретельно вивчали зоряне небо. Так, еллінський філософ Анаксимандр (бл. 611–546 до н.е.) розробив учення про світи, що народжуються й гинуть, про існування інопланетних населених світів. Його пізніший спадкоємець Анаксагор (бл. 500–428) висловив думку щодо панспермії – перенесення в Космос зародків життя з Землі. В Елладі ідея множинності світів була також пов’язана з атомізмом Демокріта (бл. 460 – бл. 370), Метродора з Хіоса (IV ст. до н.е.), Епікура. Зокрема, Демокріт вважав, що в порожнечі є різні світи, дуже схожі на наш, часом майже тотожні йому, часом кардинально відмінні. Можливість співіснування різних світів виводилася з принципу ізономії – рівнобуттєвості, рівновірогідності. Матеріаліст епохи еллізму, Епікур (341–270), так само поділяв ідею множинності населених світів.

У науці ідея позаземних цивілізацій ствердилася в XVII ст. у зв'язку з розробкою геліоцентричної системи світу М. Коперніка (1473–1543) і винайденням телескопа Г. Галілеєм (1564–1642). У кінці XVII ст. колишній чернець і філософ Джордано Бруно (1548–1600), розмірковуючи про Всесвіт, поставив просте питання: чи є життя поза Землею? Подібно Коперніку, Бруно був переконаний, що Земля обертається навколо Сонця, але на відміну від Коперніка він вважав, що там, у Космосі, живе, можливо, незліченна кількість інших людей, таких же, як ми (ідея паралельних світів). Як відомо, Д. Бруно впав жертвою святої інквізиції – настільки його уявлення суперечили прийнятій тоді картині світу. Але з того часу у вчених колах поширилося переконання, що виникнення розумного життя на Землі не є явищем унікального характеру і що, навпаки, воно є звичайним і поширення явищем у Всесвіті. Не випадково, наприклад, і великий фізик Ісаак Ньютон (1643–1727) допускав існування інших світів. З XVIII ст. концепція множинності світів, відмінних від нашого, проникла в художню літературу і відбилася в творах Вольтера (1694–1778), Г. Уеллса (1866–1946), Хорхе Луїса Борхеса (1899–1986).

Французький учений Бернар Ле Бовье де Фонтенель (1657–1757) у “Бесідах про множинність світів” (1686) поставив питання про можливість відвідування нас інопланетянами. Ідея палеоконтакту, пов'язана з існуванням інопланетян, постала в літературі як білянаукова версія в результаті еволюції наукової фантастики в кінці XIX – на початку XX ст. Тема першого контакту з позаземною цивілізацією розвивалась у романах Герберта Уеллса “Війна світів” (1898) та “Перші люди на Марсі” (1901). На рубежі XIX–XX ст. шведським фізиком С. А. Ареніусом (1856–1927) і в XX ст. англійським космологом Фредом Хойлом (1915–2001) була детально розроблена теорія панспермії. Родоначальником гіпотези палеоконтакту в її сучасній постановці вважається К. Е. Ціолковський (1857–1935), який виступив з ідеєю можливого відвідування Землі в минулому інопланетними прибульцями (1896, надр. 1903).

У 1930-х російський учений М. О. Ринін (1877–1942) видав 6-томну енциклопедію “Міжпланетні подорожі”, присвятивши перші два томи ідеї палеоконтакту. Він писав: “Твердження, що жителі інших світів не відвідували нашої планети, дійсно підтверджується офіційною історією всіх країн. Однак, якщо ми звернемося до сказань сивої давнини, то зауважимо дивний збіг в легендах країн, роз'єднаних між собою океанами і пустелями. Цей збіг полягає в тому, що в багатьох легендах говориться про відвідування Землі в незапам'ятні часи жителями інших світів. Чому не припустити, що в основі цих легенд лежить якесь зерно істини?”

Наукове дослідження проблеми множинності світів почалося в 1957, коли американський фізик Х'ю Еверетт III (1930–1982) опублікував тези своєї докторської дисертації “Формулювання квантової механіки через відносність станів”. Взагалі, вважається, що термін “перший контакт” уперше запровадив американський письменник-фантаст М. Лейнстер у розповіді “Перший контакт” (1945). Згодом цю ідею розвивали Гарольд Т. Уілкінс

(1954), Морріс К. Джессоп (1955), Джордж Хант Вільямсон (1957), Анрі Лот (1958), Брінслі Поер Ле Тренч (1960). У 1960-х дана ідея отримала статус серйозної гіпотези. У своїй Книзі “Розумне життя у Всесвіті” (1966) радянський астроном Йосип Шкловський і американський астрофізик Карл Саган присвятили главу гіпотезі палеоконтакту з наступним аргументом: учені та історики повинні серйозно розглянуто можливість того, що позаземний контакт таки міг мати місце в історії.

У 1950-х – 1960-х популяризатором ідеї палеоконтакту став радянський математик М. М. Агрест (1915–2005), який у резонансній статті “Сліди ведуть у Космос” (1959) інтерпретував давні міфи як свідчення візиту на Землю представників інших цивілізацій. В 1960-х увагу громадськості до проблеми палеоконтакту привернули радянські дослідники О. Горбовський і О. Казанцев. З 1970-х зусиллями Володимира Авінського, Юрія Морозова, Ігоря Лисевича, Вадима Вілінбахова, Володимира Рубцова, Ростислава Фурдюя, Гаррі Бурганського та Олексія Архіпова теорія палеоконтакту науково зміцнилась і отримала підтримку з боку швейцарського археолога й письменника-уфолога Денікена.

Діяльність Еріха фон Денікена (нар. 1935) склала по суті пік всесвітнього захоплення ідеєю палеоконтакту. Велику роль у цьому зіграла його книга “Колісниці богів: нерозгадані таємниці минулого” (1968), а також знята за її мотивами західнонімецька документальна кінодилогія “Спогади про майбутнє” (1970) і “Послання богів” (у радянському прокаті – “Таємниці богів”, 1976). У цій праці описані різні так звані “недоречні артефакти” як можливі докази палеоконтакту – Баальбекська тераса, Догу, фрагменти з “Пісні про Гільгамеша”, різні наскельні малюнки тощо. У простій і доступній формі Е. Денікен описав безліч знахідок, які нібито говорили про відвідування Землі в найдавніші часи гостями з зірок. На жаль, не всі факти описані Денікеном коректно, і не всі їх можна вважати доказами палеоконтакту. Однак те, що залишилося поза критикою науки, складає досить великий масив загадкової інформації, що, здається, свідчить на користь прибуття інопланетян із просторів Космосу.

Щоправда, в СРСР такі дослідження 1970-х найчастіше називали “областю лженауки і псевдонауки”. Проте важливе значення для вивчення сучасної історії появи представників позаземних цивілізацій мало проведення в СРСР у 1971 Бюраканської міжнародної конференції з проблем зв’язку з позаземними цивілізаціями. Конференція визнала доцільним пошук позаземних цивілізацій з рівнем розвитку, порівняно із земних, а також з технічним потенціалом, “що набагато перевищує земний”. У цей час американський письменник Захарія Сітчін (1920–2010) у своїх книгах “Колиски цивілізації” і “Дванадцята планета” стверджував, що деякі мегалітичні будови (Баальбек, споруди на Храмовій горі) з великих кам’яних блоків масою до 1 000 т могли бути зведені прибульцями-ануннаками як стартові майданчики (“космопорти”) для своїх космічних кораблів. Теорію палеоконтакту розвивають і сучасні автори на Заході (Бурак Ельдем, 2003).

Мета статті полягає в тому, щоб на основі релігійно міфологічних і природничо-наукових даних якомога повніше відобразити спектр проблеми інших (“паралельних”) світів та з’ясувати засоби налагодження в минулому контактів інопланетян із землянами.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні важко логічно припустити, що в безмежному, безкінечному Всесвіті ми єдині. Щоправда, нам бракує знань, ми обмежені в можливості встановити зв’язки з іншими світами, які мають знаходитися на фантастичній відстані від Землі. Але сучасні дослідники йдуть навіть далі ідеї множинності світів – у науці вже не перший рік розглядається ідея “паралельних світів” або “паралельного всесвіту”, тобто реальності, яка існує одночасно з нашою, але незалежно від неї (або як “відображення” в дзеркалі, або як “зображення”, що може і не співпадати). Вважається, що паралельний світ може мати різні розміри: від невеликої географічної області до цілого всесвіту. В тому світі події відбуваються по-своєму, – він може відрізнятись від нашого світу як в окремих деталях, так і кардинально, практично у всьому. Фізика паралельного світу не обов’язково аналогічна фізиці нашого світу, – зокрема, іноді допускається існування в паралельних світах таких явищ, як магія, надприродні сили, чари, дива тощо.

Колись слово “всесвіт” означало “все суще”, все існуюче, весь матеріальний світ, різноманітний за формами, що їх приймає матерія та енергія, включаючи галактики, зорі, планети та інші космічні тіла [4]. Тому теза про більш, ніж один всесвіт, про більш, ніж одне “все”, виглядала б термінологічним протиріччям. Проте поступово дослідники у своїх теоретичних пошуках почали уточнювати тлумачення слова “всесвіт”. Його значення стало залежати від контексту. Іноді “всесвітом” як і раніше називали все. Іноді ж під цим словом розуміли тільки ту частину всього, до якої будь-хто з землян може якось “дістатися” (хоча б зором). Подекуди це поняття почали застосовувати, щоб позначити самостійні області реальності, які частково чи повністю, тимчасово або назавжди недоступні для нас; в такому значенні це слово зводило наш Всесвіт до положення одного широкого (або нескінченно широкого) набору інших.

Позбавлене свого панівного становища, слово “Всесвіт” (Метагалактика) відкрило шлях іншим термінам, що охоплюють те більш широке полотно, на якому можна розмістити картину всієї повноти реальності. “Паралельні світи”, “паралельні всесвіти”, “альтернативні всесвіти”, а також – “Багатосвіт”, “Великий Всесвіт”, “Гіпервсесвіт”, “Надвсесвіт”, “метаверс”, “мегаверс”, “Мультиверс” або “мультивсесвіт” як синоніми (різні переклади англійського терміну *multiverse*) у ряду тих слів, за допомогою яких люди прагнуть охопити не тільки наш Всесвіт, а й весь спектр інших всесвітів, можливо, існуючих за межами відомого.

Існування множинності світів передбачає сучасна фізика в особі багатомірної інтерпретації квантової механіки і теорії суперструн, теорії мультивсесвіту тощо. За оцінками фізиків-теоретиків, які дотримуються теорії суперструн, паралельних світів може бути від десяти в сотому ступені до десяти в п’ятисотому ступені штук або взагалі нескінченна безліч. Проте

найбільш популярна і “розроблена” ідея множинності світів, звичайно ж, у міфології, в тому числі в сучасній (т.зв. фентезі).

Так, описані в міфах Рай, Пекло, Сваргу, Олімп, Вальгаллу можна розглядати як класичні приклади інших “всесвітів”, що відрізняються від нашого реального світу. Поміщення дії в альтернативний світ (порівняно з описом майбутнього чи минулого нашого світу) дозволяє обійтися без зусиль, пов’язаних із досягненням наукоподібного обґрунтування картини майбутнього або картини минулого, яка відповідає історичним джерелам, надаючи при цьому практично безмежні можливості в побудові необхідної автору “сцени” для описуваної дії (Шамбала, Біловоддя, зокрема, можуть бути цілком реальними альтернативними всесвітами).

У жанрі фентезі часто використовується уявлення про Всесвіт (Мультивсесвіт) як про набір незалежних “площин існування” (однією з яких є звичний нам світ), в яких закони природи різняться. Таким чином, у фентезі подається ніби логічне пояснення можливості магічних явищ (що є частиною даного жанру) в деяких із таких “площин”.

При цьому паралельні світи можуть описуватися абсолютно незалежними від нашого реального світу і один від одного, або взаємодіючими. У другому випадку взаємодія може полягати або в можливості за певних обставин проникнення з одного світу в інший (умовно кажучи, наявності “дверей” між світами), або в існуванні в цих світах певних місць, де вони перетинаються (зливаються).

Іноді паралельні реальності описується як упродовжені в нашу реальність. Часом паралельний світ може не мати історичного відношення до будь-якого іншого світу. Нині кордон між науковою фантастикою і фентезі стає більш розмитим, ніж зазвичай, коли йдеться про історії, в яких наш Всесвіт, який постає як частина мультивсесвіту. Жанр у цьому випадку визначається більшою мірою темою, особливостями художнього оформлення та розставлених акцентів, а також деталями історії, які автор бажає пояснити, і тим, як вони пояснюються.

Фантастами робиться спроба так чи інакше логічно обґрунтувати існування паралельних світів і можливість переміщення людей і предметів між ними. Передбачається, що реальний Всесвіт насправді має не три просторових виміри, а більше. Після такого припущення робиться математично правильне узагальнення поняття “паралельності”: якщо в двовимірному просторі (на площині) можуть існувати паралельні прямі, а в тривимірному просторі – паралельні прямі і площини, то зрозуміло, що в чотиривимірному (і більшому числі вимірювань) просторі можуть існувати паралельні (тобто такі, що не перетинаються один із одним, але при цьому існують, можливо, зовсім поруч) тривимірні простори. Далі достатньо припустити, що ми, в силу якихось причин, не можемо сприймати безпосередньо ці “додаткові” просторові виміри, і вийде логічно досить струнка картина множинності світів. Легко припустити, що, відкривши 4-ий або 5-ий вимір, можна подорожувати між світами [12].

У деяких випадках під світом розуміється не тільки просторова складова, але і час, який сприймається як четвертий вимір. У цьому випадку можливе паралельне співіснування чотирирівмірних світів, у кожному з яких час тече по-своєму. Переміщення між світами в багатовимірній системі можна пояснити або створенням принципово нової техніки, що дає можливість переміщатися вздовж “додаткових” координатних осей, або тим, що різні світи в певних місцях перетинаються чи стикаються (так само, як можуть стикатися лінії на площині або поверхні в тривимірному просторі).

Науково-фантастична література часто описує ще не здійснені наукові проекти, ще не зроблені відкриття та ідеї, які не увійшли в ареал науки, але можуть увійти. Прикладів тому достатньо (голографія, лазери, клонування та ін.), один із них – передбачення ідеї багатьох світів і опис цієї ідеї та її численних наслідків для людської цивілізації. Можливо, вчені наблизилися до розгадки найбільш інтригуючої таємниці світобудови: чи існують крім нашого інші всесвіти і чи можливий контакт із ними?

В результаті практично нескінченної кількості розгалужень світобудови, що відбулися після Великого вибуху, в мультиверсумі можуть існувати всі або більша частина описаних фантастами (і, тим більше, авторами-реалістами) універсумів. У цьому сенсі фантастична література, створювана авторами в нашому Всесвіті, може бути суто реалістичною прозою в іншій частині мультиверсуму.

Інша реальність тим чи іншим чином вторгається в звичайне життя нашого світу. Різні простори можуть бути щільно притиснуті один до одного, як кубики в кубіку-рубіку. І ось одна цивілізація своїми вибухами і експериментами може щось зрушити, порушити в цій кристалічній решітці. Світи зсуваються, проламують один одного, по них ідуть тріщини. В одну з таких тріщин може проникнути щось з іншого світу...

І проблема полягає не тільки в міфах і фантастиці. Існуюча понад півстоліття наука уфологія (термін з’явився в англійській мові в 1959, витоки має від 1947) вивчає свідчення про існування *НЛО* (непізнаних літаючих об’єктів) як гостей з інших світів, про контакти з *НЛО*навтами і викрадення ними, уявне спілкуванні з *інопланетянами* (контактерами), палеоконтакт в історії людства, а також про інші підозрювані в зв’язку з діяльністю позаземного розуму паранормальні явища (круги на полях, непізнані плаваючі об’єкти, квакери і т.п.). У широкому сенсі уфологією називають дослідження й інших паранормальних явищ, безпосередньо не пов’язаних із *НЛО* (полтергейст, привиди та ін.).

За даними уфологів, можна виділити близько 10 тис. видів невідомих нам інопланетних істот (інопланетян). Однак, якщо навіть насправді їх виявиться багатьом менше, наприклад близько тисячі, то головним у пошуках стане тільки питання часу. У відділенні SETI в Нью-Джерсі впевнені, що приблизно з величезної кількості зірок на небі існування життя можливе на 10 %. Вчені цього інституту вивчили швидкість, з якою астрономи шукатимуть радіосигнали в космічному просторі, і дійшли висновку, що для цього їм знадобиться не більше одного покоління.

Уфологи зазначають, що нас в усі часи (також сьогодні) відвідували і відвідують прибульці з інших світів, інопланетяни. Ідея *палеовізиту* – гіпотетичного відвідування Землі в минулому розумними істотами позаземного походження, засвідчена, на думку уфологів, у деяких давніх пам'ятниках земної культури [11]. Як видно з логічних побудов видатних умів минулого, проблема палеовізиту виросла з переконаності в населеності Космосу не лише живими, але й розумними істотами.

Близька до попередньої – ідея *палеоконтакту* – зводиться до того, що в стародавні часи відбувалися численні контакти між давніми людськими спільнотами і прибульцями з інших зоряних систем (часом ці дві ідеї змішують). Щоправда, слід мати на увазі, що під час свого візиту давні астронавти зовсім не були зобов'язані вступати в контакт із землянами. Якщо ж контакт все таки був, то в цьому випадку правильніше говорити про переростання палеовізиту в палеоконтакт, особливо, коли є можливість науковими методами довести передачу в ході цього контакту матеріальних чи інтелектуальних досягнень інопланетної культури аборигенам нашої планети. Не випадково сьогодні підрозділом уфології постає палеоуфологія – наука, що вивчає сліди і наслідки можливого відвідування Землі в давнину представниками інших цивілізацій.

Скептики наголошують, що наука до сьогодні не виявила неспростовних доказів відвіданя Землі представниками позаземних цивілізацій. Втім ця обставина не стала перешкодою для неакадемічних досліджень проблеми: в 2010 вийшов багатосерійний фільм “Давні прибульці” про ймовірні відвідування інопланетянами Землі в доісторичні часи та їх вплив на людство; видається низка популярних журналів на цю тематику, наприклад, “Легендарні часи”. У деяких джерелах зазначених досліджень висувається принцип виділення *артефактів* (об'єктів матеріальної культури, що містять у собі певний зміст інформації про минуле) як доказів палеоконтакту за методом “відсутності аналогій”.

Разом з тим ідея палеоконтакту сприймається прихильниками НЛО-релігії та уфоманії як підтвердження власної правоти. Яким же активом володіє зараз гіпотеза палеоконтакту, що нібито доводить приліт представників позаземних цивілізацій на Землю у стародавні часи? Посилаються на численні факти і картинки, що не мають логічних пояснень з боку традиційної науки, аналізують артефакти.

Уфологи посилаються на давню міфологію, щоб підтримати власну точку зору, яка заснована на тому, що стародавні міфи про чудернацькі створіння богів, які спускаються з небес на Землю, щоб створити або доручити людству якесь завдання, насправді є історіями про чужорідних відвідувачів, розумніших представників розумних цивілізацій. Прихильники НЛО-релігії намагаються також провести аналогію давніх технологій з технологіями сучасної епохи.

Так, у теоретичних роботах письменника-фантаста О. Казанцева згадуються *черети* людини й тварин, віком 10–40 тис. років, що мають отвори, схожі на кульові. Історики переконані, що в той час у людини не

могло бути такої зброї, але Казанцев наголошує, що такі ушкодження могли бути залишені зброєю, схожою на сучасну (неземною?).

Як докази палеовізиту, згадуються японські “*Статуетки Догу*”, що нагадують сучасний скафандр астронавта (у вигляді окуляроподібної японської глиняної статуетки людини, виготовленої в період Дзьомон, 6–5 тис. років до н.е.). Виявилось, що скафандроподібні зображення, знайдені в декількох десятках місць у всьому світі. До серії дивних знахідок відносяться так звані “носолобі”, чії риси відображені в культурах Центральної Америки, Японії, Мексики, Афганістану. Відмінність їх обличчя від рис обличчя сучасної людини полягає в тому, що ніс у них починається з середини чола, а не від рівня брів, як у земної людини.

Відомо, що ще задовго до виникнення сучасної наукової парадигми, єгипетські жерці були впевнені в населеності космічних світів і їх контактах у давнину з землянами. На одному з давніх *єгипетських зображень* простежується сцена, схожа на жертвопринесення гуманоїду. Здається, можна помітити, як якийсь двоокій істоті передають курку. Звичайно ці наскальні малюнки не доказ, але виникає питання: навіщо доісторичним людям було малювати картини, в яких впізнаються “сучасні” інопланетяни?

Не менш загадковим є зображення “*Птаха з Саккари*” – фігурка з сікоморового дерева, виявлена у 1898 при розкопці одного з могильників Саккари, що нині експонується в Каїрському музеї і датується III–II ст. до н.е. У загальних рисах зображення нагадує пернатого птаха без дзьоба, оперення і нижніх кінцівок (планер? – *I. M.*).

Існують численні теорії будівництва єгипетських *пірамід*, у яких зведення цих грандіозних споруд пов’язується з інопланетянами. За останні роки вагомі докази застосування високошвидкісних різальних машин при будівництві єгипетських пірамід були надані російським дослідником палеоконтакту Андрієм Склярівим (нар. 1961).

На шумерських малюнках є зображення шахтного пуску *ракети*, яка показана в шахті під час продувки двигуна, тобто напередодні пуску.

А як пояснити факт появи “*Багдадської Батарейки*” – загадкового месопотамського артефакту парфянського й сасанідського періодів, виявленого в 1936 Вільгельмом Кьонігом – директором Національного музею Іраку, який розцінюють як античний гальванічний елемент, створений за 2 000 років до народження Алессандро Вольта (1745–1827)?

Дивні речі описує Біблія, зокрема книги Старого Завіту. Вельми вражають описи того, як сам Бог або його ангели з великим гуркотом і в густих клубах диму спускаються з неба на Землю. Одна з таких пригод описана пророком *Єзекиїлем* (622–571) [Єзек. 1, 1–24]. Якщо тут відкинути убік релігійне пояснення і словесні гіперболи літописця – перед нами техногенний літальний апарат. Фахівці NASA, яких і в даному випадку попросили зробити висновок, не тільки однозначно висловилися за техногенну природу “колісниці”, а й на основі її описів запатентували кілька цінних винаходів, у тому числі “колеса в колесі”.

Інтерес викликає “Андікітірський Механізм” – досконалий стародавній механічний обчислювальний пристрій, призначений для розрахунку положення небесних тіл. Він був знайдений в уламках судна, що потонуло поблизу острова Андікітіра, між Кітірою і Крітом, і датується приблизно 70-ми рр. до н.е. Як могли стародавні дійти до такого рівня наукових обчислень і технологічних досягнень?

Багато загадок поставила перед дослідниками “Баальбекська Тераса” в Сирії площею 49×89 м. На ній збегігаються залишки храму Юпітера, що складається з дев’яти рядів кам’яних блоків-монолітів, кожний розміром від 11×4,6×3,3 м (300 тонн) до 19,1×4,3×5,6 м. (750 тонн). З північно-західного боку тераси вбудовано три найбільші в світі оброблених моноліти. Їх називають “Трілітоном” або “Дивом трьох каменів”. Камені мають довжину 29 м, висоту 4 м і товщину 3,6 м. Вага кожного з трьох гігантів становить від 800 до 1000 тонн. Причому, камені Трілітона так акуратно складені й так точно з’єднані один з одним, що між ними майже неможливо просунути навіть голку. На терасі височать 6 найвищих на Землі колон (22 м) – залишки храму Юпітера, що досягав у довжину 90, а завширшки 50 метрів. Храм оточувала могутня колонада з 52 колон.

Дослідники наголошують, що храм був збудований римлянами в II ст. н.е. Вважається, що при зведенні цих циклопічних кам’яних споруд мав місце “азійський спосіб виробництва”, коли тисячі людей, обліпивши, як мурахи, гігантські кам’яні блоки, тесали і тяглом їх за десятки верст. Каменоломня знаходиться приблизно за 1 км від Баальбекської тераси. У цій каменоломні знаходиться найбільший у світі оброблений камінь – так званий “Південний камінь” – велетенська кам’яна брила, розмірами 23×5,3×4,55 м (1 500 тонн), вирубана ніби зубилами. Технологія, за якою пересували й піднімали такі камені, виготовлені можливо ще в доримські часи, невідома, і навряд чи могла виражатися в “земляному насипі”.

Але чи не обійшлося тут без допомоги інопланетного розуму – адже щоб самостійно перемістити “Південний камінь”, східним правителям потрібні були б спільні зусилля від 40 до 60 тисяч людей?! Історія мовчить про залучення такої кількості працівників. Письменник-фантаст Олександр Казанцев (1906–2002) був переконаний, що знамениті камені (Трилітони), вагою понад 750 тонн кожен, або найбільший оброблений камінь у світі – “Камінь Півдня”, вагою близько 1 500 тонн, зроблені і переміщені з використанням невідомих нині технологій.

Малюнки (геогліфи) в пустелі Наска, які видно лише з повітря, теж подаються уфологами як один із прикладів доказів палеоконтакту – вони могли служити орієнтирами для кораблів інопланетян. Багато дослідників до числа доказів палеоконтакту відносять і *золоті колумбійські літаки*. Їхні моделі походили в аеродинамічній трубі як сучасні винищувачі з вертикальним зльотом і посадкою. Зараз в усьому світі знайдено більше 30 таких літаків. А в Африці (Гамбія) існує навіть *аеропорт* Юндум, зроблений невідомо ким і коли. Головне, що на його гладких, штучно відшліфованих, кам’яних плитах можуть здійснювати посадку літаки будь-якої ваги (що й

робиться зараз). Не виключено, що на такі аеропорти в давнину сідали індійські вімани, які мали, за сучасними оцінками, реактивні двигуни з тягою в 9,5 тонн і швидкість в повітрі до 800 км/год.

До незрозумілих будівельних технологій можна віднести багато інших давніх пам'ятників. Наприклад, гігантські кам'яні кулі в Коста-Ріко, невідомо як і на чому виготовлені. Зараз десятки таких куль знайдені в Європі, Америці, Азії. О. Казанцев, В. Щербаченко, М. Агреста, А. Горбовський та інші дослідники стверджували і доводили, що навіть сучасна техніка не здатна створювати і переміщати такі гігантські вироби. Прихильники ідеї палеоконтакту вказують всупереч думці ортодоксальних істориків, що завдання виготовлення і переміщення таких гігантських предметів не кількісне, а якісне. Тому вирішуватися воно повинне не математичним збільшенням кількості рабів, а якісно інакше, застосуванням принципово інших технологій, які землянам і на даний час невідомі.

Дослідників зацікавив також малюнок в гробниці майя на *кам'яній плиті* в місті Паленке. На їх думку, там подане у розрізі креслення космічного корабля з космонавтом на борту. Характерними є не тільки поза космонавта, що напружено вдивляється в прилади, але і ракетний принцип самого літального апарату. Внизу ракети чітко проглядається факел полум'я. До цього можна додати і глиняну модель рідинного реактивного *двигуна*, знайденого в Африці, і дивовижну схожість *мінаретів* навколо храму Святої Софії в Стамбулі з радянським носієм для місячної програми – ракетою Н-1

Зображення ракетоподібних машин, “авіації”, і легенди про них виявлені в Японії, Туреччині (на території давнього Урарту), Італії, Югославії, Єгипті, Китаї, Зімбабве та інших районах світу. Кількість подібних знахідок нібито говорить про реальність палеоконтакту. Щоправда, серед загального оптимізму О. Казанцев підкреслює, що саме в зображеннях ракетоподібних пристроїв, скафандрів і іншій космічній атрибутиці таїться головне і принципово важливе обмеження теорії палеоконтакту. Багато наскельних малюнків давніх космічних кораблів виглядають досить переконливо, але якщо уважно вдивитися в конструкцію цих космічних кораблів минулого, то в них порівняно легко можна визнати трохи змінені форми сучасних космічних кораблів, обмежених у своїх можливостях.

Сучасна космонавтика, заснована на розщепленні хімічного палива, не може похвалитися особливими успіхами. Космічні кораблі і супутники ще повністю знаходяться під владою гравітаційних сил. Ресурс їх вільного переміщення в космічному просторі дуже обмежений і придатний лише для невеликих коригувань орбіт. Тіла, які нині виводяться землянами в Космос, здатні досягати лише перших трьох космічних швидкостей: перша – 7,9 км/с (дає змогу вивести на навколоземну орбіту штучний супутник), друга – 11,2 км/с (дає змогу вивести на навколосонячну орбіту “штучну планету”), третя – 16,67 км/с (дає змогу тілу покинути Сонячну систему).

Випадкове сильне відхилення від курсу загрожує екіпажу корабля або супутнику землян неминучою загибеллю. Звідси випливає, що сучасна космічна техніка не в змозі набрати необхідної швидкості для міжзоряних

польотів у строки, що визначаються тривалістю людського життя. Отже, космічні кораблі давніх астронавтів, схожі на сучасні, теж не придатні були, на думку Казанцева, до тривалих і далеких космічних подорожей. Проте, до нас дійшли описи і малюнки стародавньої космічної техніки, придатної не тільки для навколосемних, човникових польотів, але й до тривалих космічних польотів, і можливо вони не належали землянам. Чого варті знамениті літаючі машини “Вімани” як давній прообраз стратосферного літака Ту-135, про які (та їх облаштування, озброєння) згадується в стародавніх індійських текстах (зокрема, ведах).

Нерідко в літературі згадується про спостереження астрономами з Землі неототожнюваних по сьогоднішній день об’єктів у Космосі. Випадки такого роду підібрані в статтях Олексія Архіпова “Затемнене сонце” і “Предтечі “чорного хмари”, що друкувалися в “Техніці – молоді” за 1983 (№ 12), у праці Хефлінга Х. [14] та ін.

Наука поки не в змозі ні підтвердити, ні спростувати більшості з вищенаведених фактів. Так чому б не повірити в існування паралельного Всесвіту? Адже дослідження багатьох учених доводять, що паралельний світ – це реальність, яка існує одночасно з нашою, але цілком незалежно. Звичайно, людей значно більше цікавить, чи існує можливість побачити або навіть “помацати” ці альтернативні світи, як їх відшукати? Якщо візьмемо деякі предмети, що іноді виводяться на орбіту, де вони практично за інерцією долітають до наміченої мети, а потім “падають” на іншому кінці планети, то легко припустити, що за таким же принципом можна переміщати і інші предмети, якщо тільки відшукати вхід у паралельну реальність [12]. І цей вхід шукають як теоретично, так і практично.

Якщо Всесвіт таки нескінченний, то з цього випливає ще один висновок. Десь у віддаленому куточку Багатосвіту є галактика, яка виглядає точнісінько так, як Чумацький Шлях, в якій є Сонячна система, як дві краплі води схожа на нашу, з планетою, яка є вилитою копією Землі, на якій стоїть будинок, невідмітний від нашого, в якому живе хтось, абсолютно схожий на нас, і він зараз читає точно таку ж книгу й уявляє собі нас, загубленого десь в далекій галактиці, і ось він щойно дістався до кінця цієї фрази. І така копія можлива не одна. У нескінченному Всесвіту їх може бути нескінченно багато. У якихось наш двійник зараз читає ці фрази разом з нами. В інших він перескочив вперед або ж відклав книгу, щоб підкріпитися. Ще десь життя у нього склалося далеко не так вдало, і ми навряд чи захотіли б зустрітися з ним у темному провулку.

І ми ніколи не зустрінемося. Ці “копії” мешкають у настільки далеких один від одного світах, що навіть променю світла, який розпочав свою подорож у момент Великого вибуху, не вистачило б часу перетнути простір, що нас розділяє. Але, навіть не маючи можливості спостерігати ці далекі області, ми розуміємо: з ключових фізичних принципів випливає, що нескінченно великий Космос є вмістилищем для нескінченного числа паралельних світів – ідентичних нашому, відмінних, зовсім не схожих.

Подібні висновки витікають із попередніх відкриттів. У 1927 на Сольвєєвському конгресі з фізики бельгійський астроном і математик Жорж Леметр (1894–1966) заявив, що рівняння загальної теорії відносності, які Альберт Ейнштейн (1879–1955) опублікував десятиліттям раніше (1916), тягнуть за собою драматичне перекроювання історії творення. Згідно обчислень Леметра, початок Всесвіту поклала крихітна порошок з немислимою щільності (“первинний атом”, як він її назвав), яка тривалий час розросталася, щоб перетворитися на наш Космос.

На тлі десятків іменитих фізиків, які разом із А. Ейнштейном зібралися на тиждень в брюссельському готелі “Метрополь” для інтенсивних дебатов про квантові теорії, Леметр був досить незвичайною фігурою. На той час він не тільки закінчив роботу над докторською дисертацією, але також завершив навчання в єзуїтському університеті в Левені і отримав сан абата (1922). В перерві між виступами Леметр, у пасторському комірці, підійшов до людини, чий рівняння, як він вважав, були основою нової наукової теорії походження Космосу. Ейнштейн знав про теорії Леметра, нещодавно він прочитав його статтю на цю тему і не зміг знайти жодної вади в його маніпуляціях із рівняннями загальної теорії відносності. Леметр був не першим, хто показав Ейнштейну цей результат. У 1921 російський математик і метеоролог Олександр Фрідман (1888–1925) знайшов клас рішень рівнянь Ейнштейна, що описує Всесвіт, який зростає завдяки розширенню простору. Спочатку Ейнштейн відкинув ці рішення, вважаючи їх помилковими. У самому розпалі конгресу у відповідь на заяву Леметра Ейнштейн відповів: “Ваші математичні викладки коректні, але ваші фізичні висновки жахливі”.

Проте пізніше він визнав, що був не правий, і взяв свої слова назад. Однак він не бажав бути заручником математиків і спробував виправити свої рівняння, керуючись інтуїтивним уявленням про те, яким повинен бути Космос, і спираючись на свою глибоко вкорінену віру в те, що Всесвіт вічний і на великих масштабах статичний і незмінний. Всесвіт, – переконував Леметра Ейнштейн, – не розширюється і ніколи не розширювався.

Через 6 років на семінарі в обсерваторії Маунт-Вільсон Ейнштейн уважно вислухав, як Леметр викладав докладніший варіант своєї теорії про те, що Всесвіт почався з первинного спалаху, а галактики були тліючим вугіллям цього спалаху в широкому морі простору. Коли семінар підійшов до кінця, Ейнштейн встав і оголосив, що теорія Леметра – це “найпрекрасніше і найпереконливіше пояснення творіння”, яке йому коли-небудь доводилося чути. Знаменитий фізик схилився до того, щоб змінити свою думку про найбільш інтригуючу таємницю. Сьогодні Леметр відомий серед учених як батько Великого вибуху, разом із яким “постали” матерія, простір і час.

У 1929 американський астроном Едвін Габбл вивів закон розширення Всесвіту (закон Габбла), за яким швидкість розбігання галактик пропорційна відстані між ними. Це розширення підтверджується реліктовим випромінюванням, відкритим у середині 1960-х, і червоним зсувом спектра.

Проте навіть якщо Всесвіт кінечний, то чим він більший, тим краще маскується під нескінченний. Велика частина цього Всесвіту знаходиться за

межами видимого, навіть якщо використовувати найпотужніші телескопи (частина світу чи Метагалактика, що доступна дослідженню астрономічними засобами, які відповідають досягнутому рівневі розвитку науки, простягається на $1,6 \times 10^{24}$ км і нікому не відомо, наскільки вона велика за межами видимої частини). Незважаючи на те, що світло поширюється наймовірно швидко, якщо об'єкт досить віддалений, то випущене ним світло – навіть якщо це сталося відразу після Великого вибуху (близько 13,73 $[\pm 0,12]$ млрд років з подальшим розширенням Всесвіту) [3] – просто не встигне долетіти до нас.

Оскільки вік Всесвіту приблизно 13,7 млрд років, то можна подумати, що в цю категорію потрапляє все, що знаходиться далі, ніж 13 700 000 000 світлових років. Такий інтуїтивний висновок в цілому правильний, але треба враховувати, що розширення простору збільшує відстань між об'єктами, один з яких віддав світло давним-давно, а інший щойно це світло поглинув; тому максимальна відстань, на яку ми можемо зазирнути, насправді більша – приблизно 41 мільярд світлових років [2]. Області Всесвіту, які знаходяться на величезній відстані від нас, недоступні нашим спостереженням. Подібно кораблям, що попливли за обрій і тому невидимі з берега, об'єкти в просторі занадто віддалені, щоб бути доступними для спостереження, знаходяться, як кажуть астрономи, за межами нашого космічного горизонту.

Найпереконливішим доказом існування інших світів є інопланетяни. Проте постає питання: як вони дісталися до нас? Для прикладу, космічні апарати землян досягли третьої космічної швидкості (16,67 км/с). За такої швидкості навіть до Марса летіти більше року. Та нехай навіть можна досягти швидкості світла, то навіть із такою швидкістю до найближчої від Землі зоряної системи Альфа Центавра треба летіти 4,367 років у один бік. Тож вчені давно почали задумуватися над ідеєю *Часових Коридорів* (ЧК), які були б єдині здатними забезпечити можливість швидких міжгалактичних польотів. Але чи можливий “зсув” часу?

Іноді вже в повсякденному житті ми стикаємося з ситуацією сповільнення чи прискорення плинності часу. Наприклад, чим сильніше підкрадається до людини страх, тим більше розтягуються миті, надаючи “зайві” секунди для прийняття рятівних рішень. Потім, звичайно, організм розслабляється, час у ньому після прискорення спочатку сповільнюється і лише потім приходить в норму. Після того, як небезпека мине, люди перебувають у шоці, не реагують ні на що, вони ніби випадають із нашого звичайного часу. Спочатку за одну “страшну” мить живуть хвилину, потім хвилину шоку відчують як одну мить свого життя. Наслідки цього можуть бути наймовірними: годинники на руках очевидців раптом починають поспішати; люди, які знаходяться поруч і не здогадуються про небезпеку, також несподівано для них самих починають бачити “сповільнене кіно”.

На Землі в різних місцях помічені явища, пов'язані з різними трансформаціями часу. Можна уявити, що в цих просторах час тече по-своєму (дослідники припускають, що такі місця можуть бути особливими “шлюзами” для переходу в інші просторові виміри чи в інші світи). Існують

навіть припущення, що смерть людини є саме формою переходу в простори інших вимірів, де наше матеріальне тіло існувати не може.

Деякі езотеричні вчення передбачають, що в кожного землянина є свій Часовий Коридор, через який можна дізнатися про події майбутнього. Коли показують якусь подію з цього майбутнього, ЧК спочатку коливається, а потім звідти з'являються етюди прийдешньої події. У Часовому Коридорі йде індивідуальний для даного Коридору годинник. Часовий Коридор на вигляд нагадує трубку зі своєрідними розширеннями на кінцях, як у грамофона, такий своєрідний двосторонній грамофон. За цим ЧК можна вийти в майбутнє. Для попадання в минуле теж мається ЧК, але він має дещо іншу форму. Відкриття ЧК пов'язане з центром, що знаходиться в мозочку. Щоправда, в основній масі землян цей центр закритий.

Як вважають представники східних містичних вчень, з ЧК міцно пов'язана душа землянина. Коли настає кінець життя, ЧК закручується і відразу, після відходу з життя, закріплюється. Зберігається він у вигляді кільця до наступного втілення душі. Кожна мить життя відзначена таким Коридором. Народження землянина фактично починається з моменту зачаття, бо вже в цей момент для майбутнього життя призначається термін перебування на Землі – Час, і віддається ємкість із термінами часу життя.

На нашій планеті є зони, де, як відомо, закони фізики перестають працювати. Кажуть, що, увійшовши в зони тимчасових аномалій, можна пробути там досить довго, але, повернувшись, дізнатися, що минуло всього кілька “земних” секунд. Або, навпаки, пробувши там кілька хвилин, повернутися назад, виявивши, що пройшли роки. Подібне відзначають, наприклад, у Тибеті, де існують гори і скелі плоскої або увігнутої форми, що нагадують “відбивачі”. Їх здавна називали “дзеркалами часу”. Вважається, що “кам'яні дзеркала” Тибету можуть стискати час. За низкою свідчень, людина, потрапляючи в простори дзеркал, бачить незвичайні речі: себе в дитячому віці, НЛО або інші світи. Після виходу із зони дзеркал починається стрімке старіння організму. Часто згадують трагедію чотирьох альпіністів, які потрапили під вплив таких “дзеркал”. Повернувшись із подорожі додому, всі четверо за рік перетворилися на людей похилого віку і незабаром померли.

Були спроби моделювання подібних явищ у лабораторних умовах. Успішними визнані дослідження російських фахівців під керівництвом академіка В. П. Казначеева (нар. 1924), однак ці роботи незабаром були засекречені. В пресі час від часу спливає тема так званих “дзеркал Козирєва”. Російський вчений Микола Козирєв (1908–1983) розробив особливі системи дзеркал різної форми, усередині яких нібито змінюється хід часу. Розуміння цього феномена ґрунтується на припущенні, що час – це енергія, яка здатна стискатися або розтягуватися. За цією версією, всередині простору дзеркал Козирєва всі процеси можуть іти набагато швидше. Подібні явища прийнято пояснювати відносною швидкістю часу за Ейнштейном, хоча деталі опускаються.

Теорії про подорожі в часі, завжди залишаються одними з найбільш вражаючих слідом за розробками в області телепортації, торсіонних полів і антигравітації. Втім, подорожі в часі не повезло більше – досі немає не тільки

очевидців переміщення в часі, а й універсального визначення часу. У якомусь сенсі кожен із нас – справжній мандрівник у часі, правда, це не вражає, тим більше, що рухатися в цьому розумінні можна тільки “вперед”.

До Ейнштейна про подорожі в часі говорили тільки літератори, причому ідея “часу назад” належить Едварду Пейджу Мітчеллу, видавцеві газети New York Sun, який за 7 років до “Машини часу” Г. Д. Уеллса надрукував оповідання “Годинник, який ішов назад” (1888). У фізиці про можливість подібних переміщень стало модно розмірковувати слідом за А. Ейнштейном. Феномен подорожі в часі з того моменту пояснюють з точки зору дії просторово-часового континууму. “Тінь” Ейнштейна донині “лежить” на всіх хоч трохи серйозних міркуваннях на цю тему.

За теорією відносності (1905–1916) виходить, що при швидкості, близькій до швидкості світла, час має сповільнюватися. Однак швидкість світла практично недосяжна на відміну від швидкості звуку, бар’єр якої був подоланий в останній чверті ХХ ст. Далі за теорії Ейнштейна впливає, що, коли тіло розвиває швидкість, близьку до швидкості світла, його вага починає збільшуватися і в точці досягнення цієї швидкості практично нескінченна. Теорію часу супроводжує ще одна аксіома: перша міжгалактична подорож, якщо вона станеться, буде пов’язана не з винаходом надшвидкого транспорту, а з відкриттям особливого середовища, в якому будь-який транспортний засіб міг би розігнатися до потрібної швидкості [12].

Часові Коридори є не тільки у землян, але й в інших областях Всесвіту, зокрема, між планетними системами, галактиками. Підтвердженням існування ЧК могло б стати розкриття механізму й обставин виникнення нових зірок. Астрономи впродовж довгого періоду часу не можуть зрозуміти природу походження деяких тіл, існуючих в небі. Зовні це виглядає як поява речовини з порожнечі. Якщо припустити, що виникнення нових небесних тіл – це вихлюпування матерії з паралельного Всесвіту в наш світ, то тоді можна припустити й те, що переміститися в паралельний світ може і будь-яке інше тіло. За Козирєвим, по “чорних” тунелях із нашого Всесвіту йде в паралельні світи матерія, а по “білих” від них до нас поступає енергія. А за словами австралійського парапсихолога Жана Грімбріара, серед аномальних зон у всьому світові існує близько 40 тунелів, які є переходами в паралельні світи. Завдяки подібним Часовим Коридорам відбувається ніби стиснення (“згортання”) відстані й часу, що робить можливим далекі мандрівки.

“Машина часу” таки існує. І це вже не заява фантастів – математики доводять, що переміщатися можна як у майбутнє, так і в минуле. Але сьогодні машина часу – не людський витвір, створити її поки що здатна лише природа та її явища. Вчені допускають існування кількох типів Часових Коридорів: а) квантові тунелі-переходи; б) чорні дірки; в) білі дірки; г) кротові нори; д) космічні струни; е) інші космічні тунелі тощо.

Беручи до уваги існуючі фізичні закони, не можна заперечувати, що зв’язок між паралельними світами може здійснюватися через *квантові тунельні переходи*. Автором цієї гіпотези є фізик Крістофер Монро. Існуючі закони фізики справді не відкидають сміливого припущення про те, що

паралельні світи можуть бути пов'язані квантовими тунельними переходами. Це означає, що теоретично можна перейти з одного світу в інший, не порушуючи закону збереження енергії. Однак для такого переходу потрібна фантастична кількість енергії, якої не набереться у всій нашій Галактиці.

Згідно інший варіанту, переходи між світами знаходяться в *чорних дірках* – областях у просторі-часі, воронках чи об'єктах, про природу яких відомо дуже мало. Вважається, що коли зірки, маса яких перевищує масу Сонця як мінімум в 4 рази, гинуть, тобто коли їх “пальне” згорає, вони вибухають через тиск, викликаний їх власною вагою. В результаті вибуху утворюються чорні дірки – величезні об'єкти з потужними гравітаційними полями. Об'єкт, що досягає меж чорної дірки – так званого “горизонту подій”, – всмоктується в її надра (її характерний розмір – “гравітаційний радіус”), причому ззовні не видно, що відбувається “всередині”.

Чорні дірки справді мають ряд незвичайних властивостей. Їх маса – мільярди наших Сонць. При цьому чорні дірки володіють найпотужнішою силою тяжіння. Вона настільки велика, що покинути чорну дірку не можуть навіть об'єкти, які рухаються зі швидкістю світла, в тому числі кванти самого світла не можуть вирватися звідти, а отже розгледіти її в звичайний телескоп неможливо. В глибині чорної діри – імовірно, в центрі, в так званій точці сингуляр – закони фізики припиняють діяти, і просторова й тимчасова координати, грубо кажучи, міняються місцями, а подорож у просторі стає подорожжю в часі. Таким чином, у центрі чорної дірки знаходиться коридор, де простір і час змінюють свої характеристики. Кордон цієї області називається “горизонтом подій”.

Навколо горизонту подій чорної дірки існує область, звана ергосферою, всередині якої тілам неможливо спочивати відносно віддалених спостерігачів. Вони можуть тільки обертатися навколо чорної дірки по напрямку її обертання [5; 7; 15]. Цей ефект називається “захопленням інерціальною системою відліку” (frame – dragging) і спостерігається навколо будь-якого масивного тіла, що обертається, наприклад, навколо Землі або Сонця, але в набагато меншому ступені. Саму ергосферу ще можна покинути, ця область, на відміну від горизонту подій, не є захоплюючою. Розміри ергосфери залежать від кутового моменту обертання.

У рамках класичної (неквантової) теорії гравітації чорна дірка – об'єкт незнищуваний. Вона може тільки рости, але не може ні зменшитися, ні зникнути зовсім. Хоча, можливо, дірка випаровується, і може випаруватися повністю. При цьому інтенсивність випаровування наростає лавиноподібно, і заключний етап еволюції носить характер вибуху, наприклад, чорна дірка масою 1 000 тонн випарується приблизно за 84 секунди, виділивши енергію, що дорівнює вибуху десяти мільйонів атомних бомб середньої потужності.

Чорні дірки сповільнюють час. Якщо зробити чорну дірку масою, рівною масі Землі, то вийде кулька з діаметром всього 9 мм. Якось відомий астрофізик, Карл Саган (1934–1996), сказав: “У Всесвіті більше зірок, ніж піщинок на пляжах усього світу”. Але схоже, у Всесвіті всього 10^{22} зірки. Це число визначається кількістю чорних дірок. Потoki частинок, що

випускаються чорними дірками, розширюються до міхурів, які поширюються крізь області формування зірок.

Чорні дірки зоряних мас утворюються як кінцевий етап життя масивної зірки; після повного вигорання термоядерного палива та припинення реакції зірка теоретично повинна почати остигати, що призведе до зменшення внутрішнього тиску і стисненню зірки під дією гравітації. Стиснення може зупинитися на певному етапі, а може перейти в стрімкий, катастрофічно швидкий “гравітаційний колапс”. Дуже великі чорні дірки, що розрослися, за сучасними уявленнями, утворюють ядра більшості галактик. До їх числа входить і масивна чорна дірка в ядрі нашої Галактики – Стрілець А.

Існування чорних дірок зоряних і галактичних масштабів вважається більшістю вчених так би мовити надійно доведеним астрономічними спостереженнями (за їх тяжінням або за тормозним випромінюванням газу, що падає на них ззовні). Сьогодні “відкрито” понад 300 чорних дірок – існування цих об’єктів передбачає загальна теорія відносності. За іншими даними, вченими на даний момент “виявлено” близько тисячі об’єктів у Всесвіті, які можна зарахувати до чорних дірок. Всього ж, припускають дослідники, існують десятки мільйонів таких об’єктів.

Космологи стверджують, що чорні дірки можуть служити шляхами з однієї реальності в іншу і назад, бути найбільш вірогідним претендентом на Часовий Коридор. “Є версія, що ходи в паралельні світи ховаються в так званих чорних дірках, – говорить російський філософ Володимир Аршинов (нар. 1941), – вони і можуть бути свого роду воронками, що засмоктують матерію”. Тобто, чорні дірки можуть бути космічними воротами до інших всесвітів. Проте тут є одне “але”: перш ніж тіло досягне зони, де закони традиційної фізики перестають діяти, воно буде зруйноване. Ця точка зору була висловлена фізиком Каліфорнійського інституту технології Кіпом Торном (нар. 1940), автором монографії “Чорні дірки і викривлення часу”.

Фізики припускають, що якщо є чорні дірки, які затягують усе, що опинилося в зоні впливу, то десь там, у “ядрі” дірки, повинна бути якась “біла дірка”, що виштовхує матерію з настільки ж нищівною силою. Біла дірка є головною протилежністю чорної дірки – якщо з чорної дірки не можна вибратися, то в білу діру неможливо потрапити. Білою діркою мабуть є область IV в розширеному просторі-часі Шварцшільда (за іменем німецького астронома Карла Шварцшільда, 1873–1916) – в неї неможливо потрапити з областей I і III, а от із неї потрапити в області I і III можна. Оскільки загальна теорія відносності і більшість інших теорій гравітації оборотні в часі, то можна розгорнути рішення гравітаційного колапсу в часі і отримати об’єкт, який не схлопується, формуючи навколо себе горизонт подій майбутнього і сингулярність під ним, а навпаки, об’єкт, який народжується з невидимої сингулярності під горизонтом подій минулого і потім розлітається, знищуючи горизонт – це і буде біла дірка. Проте сьогодні фізичні об’єкти, які можна достовірно вважати білими дірками, ще не відомі.

Астрофізики впевнені, що в Космосі є різні тунелі, через які можна переміститися в інші Всесвіти і навіть в інший час. Імовірно, вони

утворилися, коли наш Всесвіт тільки зароджувався. Саме тоді, кажуть вчені, коли простір “кипів” і викривлювався. Цим космічним “машинам часу” дали назву “*кротових нор*”. Від чорної дірки “нора” відрізняється тим, що туди можна не тільки потрапити, але й повернутися назад. Сила тяжіння кротових нор теж величезна. Проте якщо заглянути всередину “кротові нори”, можна побачити світло минулого.

Подібна “машина часу” в Космосі має такий вигляд: два отвори у просторі та часі, з’єднані коридором. “У даному випадку мова йде про дуже незвичайні об’єкти, які були відкриті за теорією Ейнштейна. Згідно останньої, в дуже сильному полі відбувається викривлення простору, і час то скручується, то сповільнюється, ось такі фантастичні властивості”, – пояснює заступник директора Астрокосмічного центру Фізичного інституту Академії наук І. Новіков (нар. 1935). Ці об’єкти вчені й назвали “кротовими норами”.

Сьогодні астрофізики лише гіпотетично довели існування “кротових нир” у Всесвіті. Практичний їх пошук – одне з головних завдань сучасної астрономії. “Про чорні дірки почали говорити десь наприкінці 60-х років, і коли вони робили ці доповіді, це здавалося фантастикою. Усім здавалося, це абсолютна фантастика – зараз це у всіх на устах, – розповідає директор Астрономічного інституту МДУ ім. Штернберга Анатолій Черепашук (нар. 1940). Так і зараз “кротові нори” теж фантастика, проте теорія передбачає, що “кротові нори” існують”, і, сподіваємось, колись будуть відкриті.

“Кротові нори” належать до такого загадкового явища як “темна енергія”, з якої складається 70 % Всесвіту. “Зараз відкрита темна енергія – це вакуум, який має негативний тиск. І в принципі “кротові нори” могли формуватися зі стану вакууму”, – припускає А. Черепашук. Одне з місць проживання “кротових нир” – центри галактик. Головне тут – не переплутати їх з чорними дірками, які також знаходяться в центрі галактик.

“У центрі галактик, в їх ядрах, є дуже компактні об’єкти, це чорні дірки, проте передбачається, що деякі з цих чорних дірок зовсім не чорні дірки, а входять в ці “кротові нори”, – розповідає Ігор Новіков. Від Землі до центру нашої Галактики (центром якої є Чумацький шлях) – 25 тис. світлових років. Якщо виявиться, що ця чорна дірка – “кротова нора”, коридор для подорожі в часі, це значить, що люду до нього летіти й летіти. Залишається знайти ці тунелі, які письменники-фантасти називають “*зоряними воротами*”. Або – побудувати. Так само, як тунель крізь гірський хребет, який коротше об’їзної дороги. Тільки в даному випадку доведеться вдатися до прискорювачів елементарних частинок, створивши “воронку” в просторі. І збільшувати її до прийнятних розмірів, використовуючи енергетичні поля, схожі з тими, які змусили Космос миттєво розширитися відразу після “Великого вибуху”.

Ще одна цікава теорія про способи подорожі в часі належить фізику з Принстона, Річарду Готу. Він припустив існування якихось *космічних струн*, що були утворені на ранніх етапах формування Всесвіту. Відповідно до теорії струн, усі мікрочастинки утворені замкнутими в петлі крихітними струнами і перебувають під жахливим натягом у сотні мільйонів тонн. Їх

товщина набагато менша розмірів атома, проте колосальна гравітаційна сила, з якою вони впливають на об'єкти, що потрапляють у зону їхнього впливу, розганяє їх до колосальної швидкості. Поєднання або співположення струни і чорної дірки здатне створити закритий коридор із викривленим просторово-часовим континуумом, який і міг би використовуватися для подорожі в часі.

Існування таких ліній в рамках загальної теорії відносності було винесене на обговорення австрійським математиком Куртом Гьоделем (1906–1978) у 1949 на підставі отриманого ним точного рішення рівнянь Ейнштейна, відомого як метрика Геделя. Такі криві виникають і в інших рішеннях, таких як “циліндр Тіплера” (за іменем американського фізика Франка Тіплера, нар. 1947) і “прохідна кротова нора”. Існування замкнутих часоподібних кривих дозволяє здійснювати подорожі в часі з усіма пов'язаними з ними парадоксами. У просторі-часі Керра (за іменем новозеландського астрофізика Роя Керра, нар. 1934, який описав гравітаційне поле чорної зірки, що обертається) також існують замкнуті часоподібні криві, на які можна потрапити з нашого Всесвіту: вони відокремлені від нас горизонтом, проте можуть виходити в інші всесвіти цього рішення. Тим не менше, питання про їх дійсне існування в разі реального колапсу космічного тіла поки не вирішене.

Існують й інші, менш екзотичні способи “обдурити” час. Найлегше це буде зробити астронавтам. Перебування, наприклад, на планеті Меркурії протягом 30 років означає, що астронавт повернеться на нашу планету більш молодим, ніж якби він залишався на Землі, оскільки Меркурій обертається навколо Сонця трохи швидше Землі (за 88 діб). Однак тут лінійний хід часу зберігається, і в чистому вигляді подорожжю в часі даний феномен називати не варто. Більш того, зафіксовано, що астронавти, яких на орбіти виносить “Шаттл”, вже зараз випереджають “земний” час на кілька нано-секунд, хоча до швидкості світла їм далеко.

Торн запропонував ще один спосіб досягнення необхідного для подорожі в часі прискорення. Виходячи з теорії Ейнштейна, за якою простір і час всюди постійні, він вивчав інші “дірки” (крім “чорних” і “білих”) у просторово-часовому континуумі. Ці *тунелі* нібито здатні виникати між віддаленими об'єктами завдяки казуальній скрученості простору. Зазначені нори-тунелі можуть зв'язувати віддалені в просторі точки, які існують в принципово різних часових площинах. Кіп Торн абсолютно серйозно напередодні відкриття цих тунелів пропонував для підтримки їх відкритими покривати поверхню тунелю якоюсь речовиною з негативною щільністю енергії. Гравітаційні сили будуть прагнути зруйнувати тунель, зачинити його, а покриття буде розштовхувати стінки і утримувати від колапсу.

Сьогодні більшість теоретиків зійшлися на тому, що будь-який вплив на хід досконалого створює нову, паралельну реальність або іншу “світову лінію”, нітрохи не заважаючи існуванню вихідної. І таких реальностей буде рівно стільки, скільки необхідно для несуперечливого існування кожної з них. Міркування, дискусії та лекції про природу часу і можливості подорожі в часі досі залишаються улюбленим заняттям серйозних фізиків – свого роду

інтелектуальною забавою. Якось згадуваний астрофізик NASA Карл Саган у відповідь на заяву англійського космолога Стівена Хокінга (нар. 1942) про те, що якби подорожі в часі були можливі, серед нас виявилось б повно “хлопців із майбутнього”, парирував тим, що є, як мінімум, дюжина способів спростувати цю заяву. По-перше, машина часу може переносити передусім у майбутнє. По-друге, вона може переносити і в минуле, але недалеко. По-третє, наші нащадки з майбутнього можуть переміщатися тільки до тих предків, у яких машина часу вже діє і т.п. Як би там не було, гіпотетична можливість подібних подорожей зберігається і спростувати її не в змозі самі уїдливі скептики.

Області формування зірок – це ділянки газових хмар, які можуть охолоджуватися і утворювати зірки. Потоки частинок нагрівають ці газові хмари і запобігають появі зірок. Це означає, що існує збалансоване співвідношення між кількістю зірок і активністю чорних дірок. Дуже велика кількість зірок, розташованих у Галактиці, зробить її надто гарячою і вибухонебезпечною для розвитку життя, проте надто мала кількість зірок теж не сприяє виникненню життя.

Форми життя можуть бути різними, причому не обов’язково схожими на земні (бо їм може бути притаманна інша хімічна основа). Світи теж можуть бути різними, як і різними зафіксовані живі істоти, що, як помічено, лише періодично з’являються на Землі, бо не є на ній “автохтонними”. Може вони попадали до нас на певний час через Часові Коридори, коли їх доставляють інопланетяни для проведення своїх наукових досліджень?

Серед претендентів на інопланетне походження на першому місці стоїть *Лохнесське чудовисько* (Нессі) – легендарна істота (плезіозавр?), яка була помічена в шотландському озері Лох-Несс (в Росії аналогічним йому вважається Бросненгське чудовисько, у Конго – “мокеле-мбембе” – тут уже динозавр типу диплодок). Озеро Лох-Несс є водоймищем до 230 м завглибшки, 1,5 км шириною, 37 км завдовжки (площа 55,5 км²), з каламутною водою, незначною кількістю поживних речовин, але воно може з’єднується з морем (і паралельним світом? – *I. M.*).

За переказами, першими розповіли світові про таємничу істоту в далекому шотландському озері римські легіонери, які з мечем у руках освоювали кельтські простори на зорі християнської ери. Місцеві жителі увіchnили в камені всіх представників шотландської фауни – від оленя до миші. Єдиною кам’яною статуєю, ідентифікувати яку римляни не змогли, було дивне зображення довгошийого тюленя велетенських розмірів.

Перша письмова згадка про істоту, що живе у водах озера Лох-Несс, сходить до VI ст. н.е. У життєписі святого Колумби (521–597), написаному Адомнаном (627–704), абатом Айонського монастиря в Шотландії, через сто років після подій, розказано про тріумф святого над “водяним звіром” в річці Несс. Настоятель Колумба тоді займався наверненням у віру язичників піктів і скоттів у своєму новому монастирі біля західного узбережжя Шотландії. Зокрема, близько 565 н.е. Колумба хрестив короля піктів Бруда I, столиця якого Інвернесс розташована біля від Лох-Несса. Згідно з житієм, яось

Колумба вийшов до озера і побачив, що місцеві жителі ховають одного зі своїх людей – той був покалічений і вбитий, коли плавав у озері. Його згубив нісаг (кельтське чудовисько). Жителі, озброєні баграми, щоб відганяти чудовисько, підтягли тіло загиблого до берега. Один із учнів святого кинувся у воду і поплив через вузьку протоку, щоб пригнати човен. Коли він відплив від берега, “з води піднявся дивного вигляду звір, на зразок гігантської жаби, тільки це була не жаба”. Колумба відігнав чудовисько молитвою. В іншій версії оповіді, де не згадується деталей вигляду чудовиська, а воно називається просто велетенським звіром – святий обертає його на дерево.

Перші задокументовані відомості про спостереження істоти на озері відносяться до часу побудови військової дороги генералом Уейдом на південному березі (XVIII ст.) – тоді вибухові роботи у Фойерса злякали двох величезних чудовиськ, які дрімали. Протягом XIX століття надходили повідомлення про велетенських “саламандр”. Потім “монстр” начебто ненадовго втихомирився. Аж раптом в 1880 при повній тиші і ясному небі на озері перекинувся і пішов на дно разом з людьми невеликий вітрильник. Відразу згадали про чудовисько, благо знайшлися люди, які бачили його.

У 1932 якась міс МакДональд стверджувала що бачила істоту, яка пробиралася по міліні до озера. Великого інтересу це повідомлення не викликало, хоча згодом дослідники звернули на нього увагу, оскільки очевидиця стверджувала, що істота нагадувала крокодила з короткою головою. Навесні 1933 газета “Інвернесс кур’єр” вперше опублікувала детальну розповідь про спостереження невідомої істоти в озері подружжям Маккей, наведену інспектором Управління водного та лісового господарства Алексом Кемпбеллом, який згодом свідчив про власні численні спостереження істоти і стверджував, що чув його подих.

Під час першого піку спостережень чудовиська в 1933–1934 Нессі ототожнювали з персонажем кельтської легенди Келпі. Легенда описує цього водяного духа озера як коня з довгою шиєю і зовсім маленькою головою. Угледівши випадкового подорожнього, Келпі заманював його, підставляючи свою лиснючу спину – немов пропонував довести – і затягував довірливу людину під воду. Як бачимо, Нессі давав про себе знати лише час від часу. В наші часи поява цього чудовиська теж зафіксована тільки в окремі періоди (1955, 1957, 1960, 1972, 1975, 1994, 2003, 2005, 2007, 2009) [6].

Не менш загадковою є “Снігова Людина” – людиноподібна істота, яку зустрічали в високогірних та лісових районах Землі. Її існування підтверджується багатьма ентузіастами. Є думка, що це реліктовий гомінід, тобто ссавець із заgonу приматів і роду людини, який зберігся до наших днів з доісторичних часів (чи теж був завезений на Землю? – І. М.).

Відомі численні зображення істот, подібних сніговій людині (на предметах мистецтва Стародавньої Греції, Риму, Давньої Вірменії, Карфагену і етрусків, а також середньовічної Європи) і згадки, в тому числі в Біблії (“кудлатий”), Рамаєні (“ракшаси”), в поемі Нізамі Гянджеві (бл. 1141 – бл. 1209) “Іскандер-наме”, фольклорі різних народів (“фавн” і “сатир” у Стародавній Греції, “єті” в Тибеті, Непалі і Бутані, “гулей-лазні” в

Азербайджані, “чучунни”, “чучунаа” в Якутії, “алмас” в Монголії, “ежен”, “маожень” і “женьсюн” в Китаї, “киік-адам” і “албасти” у Казахстані, “шиш” і “шишига” у росіян, “див” в Персії (і Київській Русі), “дідько” і “чугайстер” в Україні, “дев” і “албасти” на Памірі, “шурале” і “яримтик” у казанських татар і башкирів, “арсурі” у чувашів, “піцен” у сибірських татар, “абнауаю” в Абхазії, “сасквоч” в Канаді, “терик”, “гіркичавильін”, “міригди”, “кілтаня”, “аринк”, “арис”, “реккем”, “джулія” на Чукотці, “бататут”, “седапа” і “орангпендек” на Суматрі і Калімантані, “агогве”, “какундакарі” і “кі-ломбе” в Африці і т.п.) [13]. Діодор із Сицилії (бл. 90–21 до н.е.) писав, що сатири були надіслані тирану Діонісію I (406–367). А згідно свідчення Плутарха (бл. 45–бл. 127), мав місце випадок упіймання сатира солдатами римського полководця Л. К. Сулли (138–78).

Документально підтверджено, що в ХІХ ст. в Абхазії в селі Тхіна у людей жила жінка Зана, схожа на снігову людину, яка мала від людей декількох дітей і нормально інтегрувалася в людське суспільство. У 1884 в Канаді машиністами залізниці нібито був спійманий самець “сасквоч”, але незабаром він утік. Російський зоолог К. А. Сатунін стверджував, що в 1899 бачив самку “бьябан-гулі” в Талишських горах.

У 1921 про існування “еті” повідомив Говард-Бері, відомий альпініст, який очолював експедицію на Еверест. У 20-ті роки ХХ століття в Середній Азії нібито були спіймані кілька еті, укладені в зіндан і після безуспішних допитів і тортур розстріляні як “басмачі”. Підполковник медичної служби Радянської Армії В. С. Карапетян у 1941 нібито провів безпосередній огляд живої дикої людини, спійманої в Дагестані; істота була незабаром убита і з’їдена. Свідчень цього випадку не збереглося, оскільки незабаром Карапетян і його подільники були розстріляні як шпигуни. У ХХ ст. теж зафіксовано кілька сот повідомлень про спостереження снігової людини.

В історії зустрічаємо оповіді про *Дракона*, одну з поширених міфічних істот, яка мала тулуб плазуна, іноді в поєднанні з частинами тіла інших тварин (змія, птах) (динозавр? – І. М.) [8, с. 394]. Образ дракона представлений у міфологіях Шумеру, Єгипту, Угаріта, Індії, Китаю, Японії, Греції, Мексики, Анд. У більшості культур він пов’язаний із культом водою.

Перший із записаних міфів про дракона відноситься до шумерської культури і оповідає про те, як бог Нінурта перемиг драконоподібного монстра Асага. Згодом подібні міфи з’явилися в інших ближньо- і середньосхідних культурах: акадській, асирійській, хеттській і давньо-єгипетській. Відомості про монстрів, аналогічних Асагу, згодом проникли в іудейські, а потім і в християнські релігійні тексти [4]. У драконоподібного чудовиська з грецької міфології, Тіфона, крім уже традиційних характеристик такого роду монстрів, з’явився ще й дар гострого зору. У біблійних текстах є ряд згадок про монстрів і навіть пряме використання назви “дракон” в Одкровенні Іоанна Богослова.

Легенди про драконів є практично в усіх країнах Європи (Балаур – дракон румунської міфології, Куелебре – астурійської, дракон Фафнір – персонаж скандинавської міфології. Про останнього розповідає ісландська

“Сага про Вольсунгів”. Фафнір також є дійовою особою опери Ріхарда Вагнера (1813–1883) “Кільце Нібелунгів” за мотивами епосу “Пісня про Нібелунгів”. У легендах Норвегії, Британії та Італії присутні “віверни” – дракони з крилами, але без передніх лап. Ймовірно, їх образ близький до “ліндворму”. У албанському фольклорі згадується дракон Болла.

Міфологічний мотив битви героя з драконом отримав надалі широке поширення у фольклорі, а потім проник в літературу у вигляді легенди про святого Георгія, що перемиг дракона і звільнив полонену ним дівчину (Чудо Георгія про змія). Літературні обробки цієї легенди і відповідні їм зображення характерні для середньовічного європейського мистецтва.

У Європі дракони були носіями злого, іноді диявольського начала, і слов'янські дракони в цьому на них дуже схожі, проте на відміну від західних рицарських хронік, де вбивство дракона носило релігійний характер, наші богатирі знищували їх задля захисту своєї Батьківщини. У слов'янських міфах термін “дракон” не був настільки розповсюджений як “змій”, але за описом вони схожі на західних драконів. Так, у билинах Київської Русі згадується триголовий дракон Змій Горинич. У казках і билинах ідеться про змія, якого втопив Микита Кожум'яка. У фольклорі південних слов'ян постає Огняник – дракон, що літає в хмарах й іноді падає на землю у вигляді вогнених іскор; з ним ототожнювали грозу.

Подальше використання образу дракона, зокрема, в міфологіях Східної і Південно-Східної Азії (Японія, В'єтнам, Корея, Китай), а також в пізнішій європейській культурі було пов'язане із естетичною роллю цього символу в мистецтві. Невідомо, чи є образ дракона в міфологіях ранніх держав Західної, Південної та Східної Азії, доколумбової Америки результатом незалежного розвитку чи має він відношення до культурних взаємовпливів (як помітний вплив близькосхідних міфів про дракона на грецький міф про Піфона, використання китайського символу дракона в міфологіях і мистецтві Японії, Індії та суміжних країн Південно-Східної Азії). У В'єтнамі еволюція образу дракона як символу імператорської влади стала відображенням періодів розквіту і занепаду суспільства.

З XI ст. в слов'янських текстах зустрічається слово “змій”, а в XVI ст – і слово “дракон”, запозичене з грецької мови – вперше воно з'являється в текстах, перекладених Максимом Греком (XVI ст.). Все це показує, що відомості про дану істоту поширились по всій Землі, але не відомо, чи була вона земного походження.

У міфах різних народів світу і в свідченнях очевидців згадується *Морський Змій*, якому зазвичай приписують незвичайну пластичність і довгий, тонкий тулуб (що й дало привід для порівняння його зі зміями).

В п'яти місцях Старого Завіту з'являється ім'я “Левіафана” [Пов. 3, 8; 40, 25; Пс. 74, 14; 104, 26; Іс. 27, 1] як прообразу цього змія. В апокрифах (Книга Єноха, I–IV Книги Єздри, Апокаліпсис Баруха) теж зустрічається опис неймовірної величини Левіафана [9, с. 43]. Німецький лінгвіст Вільгельм Генезіус з'ясував, що слово *liviah* (корона, гірлянда) укупі з *an* набуває значення “той, хто закручується в спіраль”. При більш імовірній

етимології – це liviah+tan, що означає “тірлянда”. А tan, у свою чергу, може означати крокодила, кита, дракона і велику рибу. Якщо прочитати уривки з псалма Давида, де згадується Середземне море і Левіафан, то стане ясно, що мова йде про морську тварину, але якщо додати до цього і рядки з книги Іова, то можна зробити висновок, що це не кит.

Збереглися легенди про жахливих блакитних черв’яків індійських річок, які ночами виходять на сушу з твані і ковтають биків і верблюдів. Цю історію в різних варіаціях переказували Ктесій (II пол. V – поч. IV ст. до н.е.), Пліній Старший (23/24–79), Філострат Старший (кін. II – поч. III ст.), Солін (III ст. н.е.), Еліан (бл. 170 – після 222) і Паладій (360–420), насичуючи її все новими подробицями. Спочатку мова йшла про тварину 3–4-х метрів довжини, потім у Соліна вона перетворилося на 12-метрового вугра з пір’ям, здатного проковтнути слона “не жуючи”. Монстр мав гармонійні пропорції, потужну шию, пащу, повну зубів, червонуватий колір очей, шкіру покриту тісно прилеглою лускою, пальцями на лапах, що злилися в плавальні перетинки, з його ніздрів виходили струмені пари. Тварина здатна була підніматися над хвилями і оглядати все зверху [10].

Оскільки традиції морського змія й іудейського Левіафана погоджуються в деталях, це означає, вони сходять до однієї великої тварини, схожої на рептилію. Халдейські написи в Аккаді говорять про змія, який “побиває” море, і його зображення є на стінах царського палацу в асирійському місті Дур-Шаррукін. В “Упанішадах” згадуються морські чудовиська, в т.ч. Басоекі, цар змій, що мешкає в морях. У китайській казці розповідається про довжелезного морського змія – доки джонка пливла від одного його кінця до іншого, він встиг виспатися.

Багато подібних незвичайних істот описані І. І. Акімушкіним (1929–1993) у його книзі [1]. Причому, всі це створіння мали спільні “риси” – вони були майже не відомі землянам, з’являються на нашій планеті епізодично, і так само раптово зникали, їх бачили, але не могли спіймат чи дослідити. Невідомо, звідки вони з’явилися й куди поділися. Чи ж не були вони істотами з інших світів, які мали вплив на нашу реальність? Таких загадок, що наштовхують нас на ідею паралельних світів, безліч. Кожна з них засвідчує момент закономірності, якому підлягаю все існуюче. Адже у світі все взаємопов’язано, все розвивається, все рухається і все змінюється,

Висновки. Можна ще довго перераховувати наявні в розпорядженні прихильників палеоконтакту дивовижні факти давньої історії. У той же час потрібно визнати, що теорія і практика проблеми палеоконтакту зараз ще далека від справді наукового розв’язання. На даний час немає чітких методик з ідентифікації історичних артефактів і з проведенням їх технічної експертизи. Підхід, пов’язаний із порівнянням “схоже – несхоже”, так само далекий від об’єктивності. Тому довільне тлумачення будь-яких загадкових історичних артефактів не слід приймати на віру. Тільки неупереджений науковий аналіз загадок історії здатний вивести проблему палеоконтакту із зібрання цікавих історій на рівень наукової дисципліни.

Теорія множинності світів – поки що всього лише модель. Кажуть, просто гарний спосіб пояснити багато загадкових речей. Перевірити її на практиці сучасна наука ще не в змозі. Але якщо припустити, що паралельні світи таки існують і заселені так само, як і наш, реальний світ, то тоді речі, досі незрозумілі, на кшталт різних паранормальних явищ, можуть відразу прояснитися, і світ стане іншим. Тому вже сьогодні хотілося б зазирнути трохи далі за “горизонт подій” – а що ж там?..

Література

1. Акимущин И. И. Следы невиданных зверей. – М. : Географгиз, 1960. – 152 с.
2. Брайян Грін. Прихована реальність [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lib.rus.ec/b/398650/read>
3. Всесвіт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.google.com.ua>
4. Дракон [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ru.wikipedia.org/wiki>
5. Кауфман, Уильям Дж.. Главы из книги Космические рубежи теории относительности. – 1981 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.astronet.ru/db/msg/1174703/kaufman-11/kaufman-11.html>. –
6. Лох-несское чудовище [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ru.wikipedia.org/wiki>
7. Люмине, Жан-Пьер. Чёрные дыры: популярное введение [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.astronet.ru/db/msg/1180462/node0.html>–
8. Мифы народов мира: в 2 т. – Т. 1. А-К. – М. : Сов. Энциклопедия, 1980. – 672 с.
9. Мифы народов мира: в 2 т. – Т. 2. К-Я. – М. : Сов. Энциклопедия, 1982. – 720 с.
10. Морской змей [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ru.wikipedia.org/wiki>
11. Палеоконтакт [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ru.wikipedia.org/wiki>
12. Паралельні світи у фантастиці [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ru.wikipedia.org/wiki>
13. Снігова людина [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ru.wikipedia.org/wiki>
14. Хефлинг Х. Все “чудеса” в одной книге. – М. : Прогресс, 1983. – 335 с.
15. Черная дыра [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ru.wikipedia.org/wiki>

Отримано 31.05.2014

Summary

Mozgovyi Ivan. The phenomenon of parallel worlds: the problem of the means of their detection.

The problem of so-called parallel worlds which can be hotbeds of alien civilizations with their phenomenological characteristics that may enable their representatives (aliens) with an appropriate level of technical capability to reach the Earth's lands. Based on this the ideas of paleovisit and paleocontact considered as a means of detection (confirmation) of the parallel worlds' existence.

Keywords: *paleovisit, paleocontact, parallel worlds, aliens, extraterrestrial civilizations, myths, artifacts.*

Мозговий, І.П. Феномен паралельних світів: до проблеми засобів їх виявлення / І.П. Мозговий // Світогляд – Філософія – Релігія : збірник наукових праць. – Вип. 6. – Суми : УАБС НБУ, 2014. – С. 81–109.